

فصل اول

فصل اول (۱۶ پیمانه)

پیمانه‌های ۱ تا ۱۶

کتاب درسی
فصل ۱، صفحه‌های ۱۲ تا ۳۵

تعداد سؤال

با درخت دانش، گام به گام پیشرفت خود را ارزیابی کنید.

گام اول: میزان تسلط خود را با رنگ مشخص کنید.
آبی: مسلط.
سبز: نسبتاً مسلط.
زرد: مسلط نیست.
گام‌های بعدی: اگر در گام اول دانش خود را در حد رنگ زرد ارزیابی کردید اما در نوبت‌های بعدی پیشرفت کردید، می‌توانید خانه‌های سبز یا آبی را رنگ کنید. هرگاه به رنگ‌ها نگاه کنید متوجه می‌شوید در کدام قسمت‌ها نیاز به تمرین بیشتر دارید.

فصل اول

۱۶ پیمانه

۱۱ پیمانه ۱۰ سؤالی
۲ پیمانه ۱۰ سؤالی آزمون تستی جمع‌بندی
۲ پیمانه ۱۰ سؤالی آزمون تشریحی جمع‌بندی
۱ پیمانه ۱۰ سؤالی ویژه برترها

۱۶۰ سؤال شناسنامه‌دار

۱۱۰ سؤال تستی شامل:
۳ سؤال کنکور
۱۰۷ سؤال از آزمون‌های کانون

۵۰ سؤال تشریحی شامل:

۲۰ سؤال طرح جدید
۲۲ سؤال از مدارس سراسر کشور
۸ سؤال از امتحان نهایی ۱۴۰۳

فصل اول

۱۶ پیمانه	سؤالات تشریحی (درس ۱ تا ۳)	۴ پیمانه	مبانی تحلیل متن (درس ۱)	سازه‌ها و عوامل تأثیرگذار در شعر فارسی (درس ۲)	واج آرایی، واژه آرایی، واژه آرایی (درس ۳)	آزمون تشریحی و تستی پایان فصل	آزمون ویژه برترها
	۳ پیمانه				۲ پیمانه	۴ پیمانه	۱ پیمانه

آبی سبز زرد

سؤالات تشریحی (درس ۱ تا ۳)

(۳ پیمانه) (۳۰ سؤال شناسنامه‌دار)

۱۰ ۱۰ ۱۰

آبی سبز زرد

مبانی تحلیل متن (درس ۱)

(۴ پیمانه) (۴۰ سؤال شناسنامه‌دار)

۱۰ ۱۰ شناسایی و استخراج نکات زبانی، ادبی و فکری شعر

۱۰ ۱۰ شناسایی و استخراج نکات زبانی، ادبی و فکری شعر

آبی سبز زرد

سازه‌ها و عوامل تأثیرگذار در شعر فارسی (درس ۲)

(۲ پیمانه) (۲۰ سؤال شناسنامه‌دار)

۱۰ ۱۰ عاطفه و وزن

آبی سبز زرد

واج آرایی، واژه آرایی (درس ۳)

(۲ پیمانه) (۲۰ سؤال شناسنامه‌دار)

۱۰ واج آرایی و واژه آرایی

۱۰ ترکیبی

آزمون تشریحی و تستی پایان فصل

(۴ پیمانه) (۴۰ سؤال شناسنامه‌دار)

۱۰ ۱۰
۱۰ ۱۰

آزمون ویژه برترها

(۱ پیمانه) (۱۰ سؤال شناسنامه‌دار)

۱۰

واژگان کلیدی

فکری

ادبی

زبانی

نثر

شعر

متن

درس‌نامه

متن چیست؟

هر چیزی که ذهن ما را به پویایی درآورد.

متن‌ها شنیداری، بویایی، دیداری و ... هستند.

انواع متن

کتاب‌ها متن‌های دیداری هستند و اگر خوانده شوند، به آن‌ها شنیداری یا خوانداری می‌گوییم.

مقصود از متن در این کتاب: آثار شعر و نثر فارسی

خوانش شعر

«خوانش دقیق متن، نخستین گام مؤثر در رویارویی با متون ادبی است.»

نگاه کلی به متن از آغاز تا انجام برای کشف لحن و آهنگ و درک ارتباط طولی ابیات و فهم محتوا

شناسایی و استخراج نکات زبانی

وجود واژگان کهن	ز فرمان، تن آزاده و خورده نوش / وز آواز پیغاره آسوده گوش (سرزنش)
بررسی واژگان فارسی و غیرفارسی	مانند شاهنامه فردوسی که تعداد لغات غیرفارسی در آن بسیار کم است.
کاربرد شبکه‌ی معنایی	ارغوان جام عقیقی به سمن خواهد داد / چشم نرگس به شقایق نگران خواهد شد («ارغوان، سمن، نرگس و شقایق» شبکه‌ی معنایی ایجاد کرده‌اند.)
ترکیب‌سازی	در اشعار نظامی به وفور دیده می‌شود: ای شاهسوار ملک هستی / سلطان مُرد به پیره‌دستی ای ماکم کشور کفایت / فرماندهی فتوی ولایت
کاربردهای دستور تاریخی	گر سوی مصرت بدمی، خون زلیخا هوردمی زندان یوسف کردمی چاه زنخدان تو را
سادگی و کوتاهی جمله‌ها	آنچه تغیر نپذیرد تویی / آنچه نمرده است و نمیرد تویی

شناسایی و استخراج نکات ادبی

قالب شعرها	مانند قصیده - قطعه - غزل - مثنوی و ...
آرایه‌های ادبی	تشبیه - استعاره - مجاز - کنایه - سجع - مراعات نظیر - جناس و ...

شناسایی و استخراج نکات فکری

بررسی نگرش فکری شاعر و هدف او	ز چرخ آمد قضا نز کام مردم / ازیرا بنده آمد نام مردم (شاعر در این بیت دیدگاه جبرگرایانه دارد و پیشامدهای زندگی را وابسته به سرنوشت می‌داند نه افعال انسان‌ها.) جمله ذرات جهان مرآت اوست / هر چه بینی مصحف آیات اوست (شاعر در این بیت دیدگاه عرفانی دارد و همه مخلوقات را جلوه‌ای از آفریدگار می‌داند.)
-------------------------------	--

جمع‌بندی درون مایه اثر و استخراج نوع ادبی
سر و روی مردان، پر از گرد و خاک / زره لخت‌لخت و قبا چاک‌چاک (حماسی)
حال مجنون گرفتار چه داند عاقل / مگر آن کز همه عالم غم لیلی دارد (غنائی)
به نوبت‌اند ملوک اندر این سپنج‌سرای / کتون که نوبت توست ای ملک به عدل‌گرای (تعلیمی)

نخستین گام در رویارویی با متن ← مرحله چشم‌خوانی (نگاه اجمالی به متن برای به دست آوردن نمای کلی)

خوانش متن

در این مرحله رعایت نشانه‌های نگارشی درون‌متنی، هنگام خواندن، به درک عمیق‌تر متن کمک می‌کند.

شناسایی و استخراج نکات زبانی

کاربردهای کهن کلمات	مانند: «سرباز نهادن» به جای استراحت «برسیدن» به معنی به کمال انجامیدن «کالیوه» به معنی پریشان
کاربردهای متفاوت حروف اضافه	«با» به معنی «به»: ... و پس از این عصر مردمان دیگر عصر «با» آن رجوع کنند و بدانند.
نوع جمع بستن کلمات	گاه با نشانه‌های جمع عربی یا فارسی کلمات جمع بسته می‌شوند. گاهی برخلاف قاعده اصلی (در زبان عربی) ساخته می‌شود.

شناسایی و استخراج نکات ادبی

توجه به آرایه‌های ادبی
❖ تشبیه و تضاد: روی **پهن تهمت اسلام** در دل کافر، و زلف **پهن فیال شرک** در دل مؤمن.
❖ تشبیه و سجع: هر زخم که زند **پهن برق بی‌مهاب باشد** و **پهن قضا بی‌خطا رود**.
❖ تشبیه و اغراق: ضعف دل من به درجتی رسید که اگر حمل آن بر چرخ گردان نهادندی **پهن کوه** بیارامیدی.

شناسایی و استخراج نکات فکری

نگرش نویسنده
در این مرحله در خواندن متون نثر باید به نگرش‌های برجسته متن توجه کنیم و ببینیم که نویسنده برای بیان مقصود خود چه نکاتی را مطرح کرده است.

نتیجه‌گیری و تعیین نوع

بر پایه بررسی‌های انجام شده تأکید درون‌مایه اثر
در این مرحله با توجه به بررسی‌های انجام شده با قطعیت بیشتری می‌توانیم متن را در نوع ادبی مشخصی بگنجانیم.

پرسش‌های تشریحی

۱۰
سؤال

پیمانه ۱

- عبارت‌های درست و نادرست را تعیین کنید.
الف) نخستین گام مؤثر در رویارویی با متن، خواندن دقیق متن است.
ب) مزه‌ای که می‌چشیم و چیزی که لمس می‌کنیم، هر کدام متن به شمار می‌آیند.
ج) تشخیص قالب شعر، در حوزه شناسایی و استخراج نکات فکری است.
د) نگاهی کلی به اثر از آغاز تا انجام برای کشف لحن و آهنگ، ضروری است.
- مفهوم متن را با ذکر مثالی توضیح دهید.
- به سوال‌های زیر پاسخ کوتاه دهید.
الف) نخستین گام مؤثر در رویارویی با متون چیست؟
ب) متن چیست؟
- ابیات زیر را از دیدگاه زبانی تحلیل کنید.
پس آن‌گه، مرده کرد او خویشتن را / ز بیم جان فرو افکند تن را
چو صیاد آمد، او را مرده پنداشت / نمی‌یارست روبه را کم انگاشت

۵. عبارت زیر را از نظر قلمرو فکری بررسی کنید.
«چون بشناختم که آدمی، شریف‌تر خلاق است و قدر ایام عمر خویش نمی‌داند، در شگفت افتادم و چون نیک بنگریستم، دریافتم که مانع آن، راحت اندک و نیاز حقیر است که مردمان بدان، مبتلا گشته‌اند.»
۶. بیت زیر را از نظر فکری و ادبی بررسی کنید.
«سپید شد چو درخت شکوفه‌دار سرم / وزین درخت همین میوه غم است برم»
۷. برای بیت اول یک ویژگی زبانی و برای بیت دوم، سه ویژگی ادبی بنویسید.
الف) کی شعر تر انگیزد خاطر که حزین باشد / یک نکته از این معنی گفتیم و همین باشد
ب) بگفتا عشق شیرین بر تو چون است؟ / بگفت از جان شیرینم فزون است
۸. با توجه به ابیات زیر به سوالات پاسخ دهید.
آمد نفس صبح و سلامت نرسانید / بوی تو نیاورد و پیامت نرسانید
یا تو به دم صبح، سلامی نسپردی / یا صبحدم از رشک، سلامت نرسانید
بر باید سپردم دل و جان، تا به تو آرد / زین هردو ندانم که کدامت نرسانید
عمری است که چون خاک، جگر تشنه عشقم / و ایام به من، جرعه جامت نرسانید
الف) دو ویژگی ادبی متن را بنویسید.
ب) شعر را به لحاظ قلمرو فکری تحلیل کنید. (ذکر دو مورد)
۹. شعر زیر را بخوانید و به سوالات پاسخ دهید.
«ای آن‌که غمگنی و سزاواری / و ندر نهران سرشک همی‌باری
رفت آن‌که رفت و آمد آن که آمد / بود آن‌که بود خیره چه غم داری»
الف) با توجه به کلمات مشخص شده دو ویژگی زبانی ابیات را بنویسید.
ب) یک آرایه ادبی در بیت دوم بیابید و بنویسید.
ج) حس و حال فضای شعری و عاطفی ابیات بالا را بنویسید.
۱۰. برای هر یک از ابیات ستون «الف» ویژگی زبانی مناسب را از ستون «ب» انتخاب کنید.
(صفحه‌های ۱۴ و ۱۵ کتاب درسی) (امتحان نهایی - خرداد ۱۴۰۳)

«الف»	«ب»
الف) مهنتری گر به کام شیر در است / شو خطر کن ز کام شیر بجوی	۱. کاربرد کلمات کهن
ب) چون بُناگوش نیکوان شد باغ / از گل سبب و از گل بادام	۲. کاربرد دو حرف اضافه برای یک متمم
ج) که گر صیاد ببند هم چنینم / دهد حالی به گازر پوستینم	۳. تفاوت تلفظ واژگان در مقایسه با امروز

پرسش‌های چهارگزینه‌ای

پیمانه ۲

شناسایی و استخراج نکات زبانی، ادبی و فکری شعر

۱۱. کدام گزینه در رابطه با متن زیر نادرست است؟
«دوست همی‌طلب و دوستان کهن را برجای همی‌دار تا همیشه بسیار دوست داشته باشی و دیگر با مردمانی که با تو به راه دوستی روند و نیم-دوست باشند، نیکویی و سازگاری کن.»
- ۱) «را» در معنای «برای» به‌کار رفته است.
۲) کاربرد دستور تاریخی مشهود است.
۳) متن، در زمره ادبیات تعلیمی قرار می‌گیرد.
۴) جملات، کوتاه و قابل فهم هستند.
۱۲. در همه گزینه‌ها، «کاربرد دستور تاریخی» و «آرایه تشبیه» مشهود است؛ به‌جز:
۱) زدش بر زمین بر به‌کردار شیر / بدانست کاو هم نماند به زیر
۲) یکی خنجر آنگون برکشید / همی‌خواست از تن سرش را برید
۳) به کردار مادر بُدی تاکنون / همی‌ریخت باید ز رنج تو خون
۴) ولیکن خرد نیست با پهلوان / سر بی‌خرد چون تن بی‌روان
- (صفحه‌های ۱۴ و ۱۵ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۱۴۰۲)

(صفحة ۱۵ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۱۴۰۲)

۱۳. ۳. قالب شعری چه تعداد از ابیات زیر، مثنوی نیست؟

- (الف) چون به خویش آمد ز غرقاب فنا / خوش زبان بگشاد در مدح و دعا
(ب) در این روش که تویی گر به مرده برگذری / عجب نباشد اگر نمره آید از کفنش
(ج) لبیت به خون عزیزان که می خوری لعل است / تو خود بگویی که خون می خوری حلال است این
(د) قلم است این به دست سعدی در / یا هزار آستین دُر دری؟
(ه) گل با وجود او چو گیاه است پیش گل / مه پیش روی او چو ستاره است پیش ماه

(۴) چهار

(۳) سه

(۲) دو

(۱) یک

(صفحة ۱۶ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۱۴۰۲)

۱۴. ۴. نوع ادبی بیت زیر، همانند بیت کدام گزینه است؟

«خردهای از مال دنیا در بساط هر که هست / جبهه وا کرده‌ای پیوسته چون گل بایدهش»

- (۱) همه دل پر از کین و پرچین به روی / به جز جنگشان نیست چیز آرزوی
(۲) نه مرا حسرت جاه است و نه اندیشه مال / همه اسباب مهیاست تو درمی بایی
(۳) ز دیوان دور شو تا راه یابد سوی تو حکمت / سخت آن گه شود بی شک سزای دفتر و دیوان
(۴) عاشقان دین و دنیا باز را خاصیتی است / کان نباشد زاهدان مال و جاه اندوز را

(صفحة های ۱۳ تا ۱۵ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۱۴۰۲)

۱۵. ۵. ویژگی زبانی یا ادبی مقابل کدام ابیات نادرست آمده است؟

- (الف) چو صیاد آمد، او را مرده پنداشت / نمی یارست روبه را کم انگاشت (وجود واژگان کهن)
(ب) به دام افتاد روباهی سحرگاه / به روبه بازی اندیشید در راه (زبان شعر ساده و جملات طولانی)
(ج) به دل می گفت: یا دل نیست بازی / کنون باید به کارم حيله سازی (ترکیب سازی)
(د) زبانش را برید آن مرد، ناگاه / نکرد از بیم جان، یک ناله روبه (کاربرد آرایه کنایه)

(۴) «ب» - «د»

(۳) «الف» - «ب»

(۲) «ج» - «د»

(۱) «الف» - «ج»

(صفحة های ۱۳ تا ۱۵ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۱۴۰۲)

۱۶. ۶. همه گزینه‌ها درباره رباعی زیر درست هستند؛ به جز:

«در آرزوی بوی گل نروزم / در حسرت آن نگار جان افروزم
از شمع سه گونه کار می آموزم / می گیرم و می گدازم و می سوزم»

- (۱) فاقد ردیف است و هر چهار مصراع آن دارای قافیه است.
(۲) تعداد افعال زیاد است و واژگان کهن مشهود است.
(۳) انتظار، غم و دوری از یار، درون مایه آن است.
(۴) دارای آرایه «تشخیص» و فاقد آرایه «تضاد» است.

(صفحة ۱۸ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۱۴۰۲)

۱۷. ۷. در کدام عبارت، نویسنده از «تمثیل» بهره نبرده است؟

- (۱) مثل ادب کردن احقر را چون آب است در زیر حنظل. هر چند بیشتر خورد تلخ تر گردد.
(۲) بر دوستی که برای حاجت حادث گشته است، چندان تکیه نتوان کرد که چون موجب از میان برخاست به قرار اصل باز رود چنان که آب مادام که آتش در زیر او می داری گرم می باشد و چون آتش از او بازگرفتی، به اصل سردی باز شود.
(۳) چه رستگاری هر یک از ما به بقای دیگری متعلق است چنان که کشتی به سعی کشتیبان به کرانه رسد و چون کشتیبان به دالت کشتی خلاص یابد.

- (۴) نزدیک من پیشه بزرگترین هنر است و اگر فرزندان محتشمان صد پیشه داندن چون به کسب بکنند عیبی نیست بلکه هنر است و هر یکی را روزی به کار آید.

(صفحة ۱۸ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۱۴۰۲)

۱۸. ۸. مفهوم اصلی حکایت زیر چیست و کدام آرایه ادبی در آن یافت می شود؟

«دو برادر یکی خدمت سلطان کردی و دیگری به سعی بازو نان خوردی. باری توانگر گفت درویش را: چرا خدمت نکنی تا از مشقت کارکردن برهی؟ گفت: تو چرا کار نکنی تا از مذلت خدمت رهایی یابی؟ که حکما گفته اند: نان خود خوردن و نشستن به از کمر زرین به خدمت بستن.»

- (۱) خوداتکایی و دعوت به تلاش و کوشش - تشبیه
(۲) خدمت به خلق و یاری رساندن به ایشان - کنایه
(۳) خوداتکایی و دعوت به تلاش و کوشش - کنایه
(۴) خدمت به خلق و یاری رساندن به ایشان - تشبیه

(ترکیبی) (آزمون کانون - ۱۴۰۲)

۱۹. ۹. مفهوم نوشته شده در روبه روی کدام بیت نادرست است؟

- (۱) هر که می خواهد که از سنجیده گفتاران شود / بر زبان بند گرانی از تأمل بایدهش (لزوم تفکر پیش از حرف زدن)
(۲) صبر بر جور فلک کن تا برآیی روسفید / دانه چون در آسیا افتد، تحمل بایدهش (راهگشا بودن صبر)
(۳) نه من ز بی عملی در جهان ملولم و بس / ملامت علما هم ز علم بی عمل است (نکوهش عمل بدون دانش)
(۴) خردهای از مال دنیا در بساط هر که هست / جبهه وا کرده‌ای پیوسته چون گل بایدهش (قناعت)

(صفحة ۱۹ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۱۴۰۲)

۲۰. ۱۰. کدام گزینه با بیت زیر تناسب مفهومی دارد؟

«قطره آبی که دارد در نظر گوهر شدن / از کنار ابر تا دریا تنزل بایدهش» (تنزل: پایین آمدن)

- (۱) غبار دامن صحرای خاکساری شو / که تاج رفعت از این رهگذر توانی یافت
(۲) مروت نباشد بر افتاده زور / برد مرغ دون، دانه از پیش مور
(۳) هر که عشق کودک سنگین دلش دیوانه کرد / گر زندهش کودکان سنگی، تحمل بایدهش
(۴) خام طبعان از فشار رنج دهر آزاداند / پختگی انگور را زندانی خم کرده است

پیمانه ۳

۱۰
تست

(صفحه‌های ۱۴ و ۱۵ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۱۴۰۱)

۲۱. با توجه به شعر زیر کدام گزینه از نظر تحلیل زبانی و ادبی نادرست است؟

- بزرگی گفت از پیران این راه / که تا بشناختم حق را، از آنگاه
مرا نه امن و نه ایمنی هست / نه با کس دوستی نه دشمنی هست
کنون من گفتم اسراری که شاید / تو هم زین پس بکن کاری که باید
- (۱) «را» در بیت اول و دوم کاربرد یکسان دارد.
(۲) آرایه‌های تضاد و جناس در ابیات به کار رفته است.
(۳) قالب شعر «مثنوی» است.
(۴) واژگان غیرفارسی کم است.

(صفحه ۱۶ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۱۴۰۰)

۲۲. نوع ادبی کدام بیت، غنایی است؟

- (۱) خُنک (خوشا) آن که آسایش مرد و زن / گزیند بر آرایش خویشتن
(۲) طریقت به جز خدمت خلق نیست / به تسبیح و سجاده و دلخ نیست
(۳) الا تا درخت کرم پروری / گر امیدواری کز او بر خوری
(۴) تا به گریبان نرسد دست مرگ / دست ز دامن نکینمت رها

۲۳. در کدام بیت دو نکته برجسته قلمرو زبانی موجود در کلیله و دمنه و شعر عطار (مذکور در کتاب) به چشم می‌خورد؟

(صفحه‌های ۱۳ و ۱۴ کتاب درسی) (کنکور سراسری - اردیبهشت ۱۴۰۳)

- (۱) چو روباهان و خرگوشان منه گوش / به روبه‌بازی این خواب خرگوش
(۲) دو سوراخ چون روبه حیل‌ساز / یکی سوی شهوت یکی سوی آز
(۳) این سگ‌صفتان کنند ای آهوچشم / ناگاه تو را صید ز روبه‌بازی
(۴) چو منی را فلک بیازارد / خردش بی‌خرد نینگارد؟

(تربیتی) (آزمون کانون - ۱۴۰۰)

۲۴. پیام ابیات کدام گزینه با عبارت زیر، تناسب دارد؟

۴. «بدان که فرزند امانتی است اندر دست مادر و پدر و دل وی پاک است؛ چون جوهر (گوهر) نفیس و نقش‌پذیر چون موم و از همه نقش‌ها خالی است و چون زمین پاک است که هر تخم که اندر وی افکنی برود، اگر تخم خیر افکنی به سعادت دین و دنیا رسد و مادر و پدر و معلم اندر ثواب شریک باشند و اگر به خلاف این بود، بدبخت باشد و ایشان بر هر چه بر ایشان رود شریک باشند.»

- (۱) گه بود کز حکیم روشن‌رای / برنیاید درست تدبیری / گاه باشد که کودکی نادان / به غلط بر هدف زند تیری
(۲) هر که در خردی‌اش ادب نکنند / در بزرگی فلاح (رستگاری) از او برخاست / چوب تر را چنان که خواهی پیچ / نشود خشک جز به آتش راست
(۳) گر هنرمند از اوباش جفایی بیند / تا دل خویش نیازد و درهم نشود / سنگ بدگوهر اگر کاسه زرین بشکست / قیمت سنگ نیفزاید و زر کم نشود
(۴) یکی را که عادت بود راستی / خطایی رود، در گذارند از او / و گر نامور شد به قول دروغ / دگر راست باور ندارند از او

(صفحه ۱۵ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۱۴۰۲)

۲۵. ابیات زیر از نظر «مختصات فکری» با کدام یک از گزینه‌های زیر قرابت مفهومی دارد؟

۵. «گرازی به چاهی در افتاده بود / که از هول او شیر نر ماده بود
همه شب ز فریاد و زاری نخفت / یکی بر سرش کوفت سنگی و گفت
تو هرگز رسیدی به فریاد کس / که می‌خواهی امروز فریادرس»

- (۱) گاو و خران باربردار / به ز آدمیان مردم‌آزار
(۲) هر که فریادرس روز مصیبت خواهد / گو در ایام سلامت به جوان مردی کوش

(صفحه‌های ۱۴ و ۱۵ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۱۴۰۰)

۲۶. ویژگی برابر کدام بیت با آن هم‌خوانی ندارد؟

- (۱) لب اوست لعل و شکر من اگر نه شوربختم / شکرین چراست بر من سخنان چون شرنگش (کاربرد تشبیه و تضاد)
(۲) تیره شد آبم ز بس درنگ در این خاک / کاش اجل سنگ برزدی به سبویم (آرزوی مرگ)
(۳) گرچه آن خوش لب جهان خرمی را بر فروخت / من به دندان محنت او را به جان بخریده‌ام (کاربرد تاریخی فعل ماضی)
(۴) چه عذر آرم که نگشایم زبان بسته چون بلبل / که آن گلبرگ بی خارم چنان آمد که من خواهم (سکوت شاعر)

(صفحه ۱۷ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۱۴۰۲)

۲۷. کاربرد «را» در کدام بیت با دیگر گزینه‌ها متفاوت است؟

- (۱) کنج قفس چو نیک بیندیشی / چون گلشن است مرغ شکبیا را
(۲) دور است کاروان سحر زینجا / شمعی ببايد این شب یلدا را
(۳) آرامشی بخش توانی دگر / این دردمند خاطر شیدا را
(۴) دل‌ها همه در چاه زنخدان انداخت / و آنگه سر چاه را به عنبر بگرفت

(صفحه‌های ۱۷ و ۱۸ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۱۴۰۰)

۲۸. ویژگی سبکی کدام عبارت، در برابر آن نادرست نوشته شده است؟

- (۱) هر که دست از جان بشوید، هر چه در دل دارد بگوید. (در جمله اول، کنایه وجود دارد).
(۲) ترسیدم از بیم گزند خویش آهنگ هلاک من کنند، پس قول حکما را کار بستم. («آهنگ» در معنای «قصد» به کار رفته است).
(۳) به خاطر داشتم که چون به درخت گل رسم دامنی پر کنم هدیه اصحاب را. (استفاده از آرایه تشبیه)
(۴) آزردن دوستان، جهل است و کفارت یمین، سهل. (وجود آرایه جناس)

(صفحه ۱۹ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۱۴۰۰)

۲۹. نوع ادبی کدام دو بیت یکسان است؟

- (الف) مرا مادرم نام مرگ تو کرد / زمانه مرا پتک ترگ تو کرد
(ب) دیدار تو حل مشکلات است / صبر از تو خلاف ممکنات است
(پ) سلسله موی دوست، حلقه دام بلاست / هر که در این حلقه نیست، فارغ از این ماجراست
(ت) دروغی که مانده باشد به راست / به از راستی کز درستی جداست

- (۱) الف، پ (۲) ب، ت (۳) الف، ت (۴) ب، پ

(صفحه ۱۹ کتاب درسی) (کنکور سراسری - اردیبهشت ۱۴۰۳)

۳۰. مفهوم بیت زیر از کدام بیت دریافت می‌شود؟

۱۰. «قطره آبی که دارد در نظر گوهرشدن / از کنار ابر تا دریا تنزل بایدش»
(۱) اعتبار سربلندی در فروتن بودن است / چشمه شد فواره وقتی بر سر خود پا گذاشت
(۲) چون شکست آینه حیرت صد برابر می‌شود / بی‌سبب خود را شکستم تا ببینم چیستم
(۳) همیشه قسمت فواره سرتگون شدن است / تو نیز مثل من ای دوست بر مخیز، بس است
(۴) عشق می‌بازم که غیر از باختن در عشق نیست / در نبردی این چنین هر کس به خاک افتاد برد

شناسایی و استخراج نکات زبانی، ادبی و فکری نثر

۳۱. ۱. ویژگی زبانی کدام عبارت در مقابل آن نادرست آمده است؟ (صفحه ۱۷ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۱۴۰۰)
- هر کجا بیماری نشان یافتم که در وی امید صحت بود، معالجت او بر وجه حسبت بر دست گرفتم. [کاربرد واژگان عربی]
  - به صواب آن لایق‌تر که بر معالجت، مواظبت نمایی و بدان التفات نکنی که مردم قدر طیب ندانند. [حذف فعل]
  - به برکت این افسون، نه کسی مرا بتوانستی دید و نه در من بدگمانی صورت بستنی. [استفاده از دستور تاریخی در فعل]
  - طایفه‌ای را از امثال خود در مال و جاه بر خویشتن، سابق دیدم. [کاربرد «را» به معنی برای]
۳۲. ۲. در حکایت زیر، کدام ویژگی سبکی وجود ندارد؟ (صفحه‌های ۱۶ تا ۲۰ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۱۴۰۰)
- «حکیمی را پرسیدند: از سخاوت و شجاعت کدام بهتر است؟ گفت: آن که را سخاوت است، به شجاعت حاجت نیست.»
- کمی لغات عربی
  - کاربرد تضاد در متن و برقراری شبکه معنایی میان شجاعت و سخاوت
  - توصیه به بخشش و ترجیح آن بر شجاعت
  - تکرار کلمات جهت آهنگین کردن متن و تأکید محتوا
۳۳. ۳. از دیدگاه ادبی، کدام گزینه را در متن زیر نمی‌توان یافت؟ (صفحه ۱۸ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۱۴۰۱)
- «دو برادر یکی خدمت سلطان کردی و دیگر به زور بازو نان خوردی. باری این توانگر گفت درویش را که: چرا خدمت نکنی تا از مشقت کار کردن برهی؟ گفت: تو چرا کار نکنی تا از مذلت خدمت رهایی یابی که خردمندان گفته‌اند: نان خود خوردن و نشستن به که کمر شمشیر زرین به خدمت بستن»
- استفاده از تمثیل برای انتقال پیام
  - استفاده از آرایه سجع
  - به‌کارگیری آرایه مجاز
  - به‌کارگیری آرایه تشبیه
۳۴. ۴. کدام گزینه، درباره حکایت زیر از گلستان سعدی، درست نیست؟ (صفحه‌های ۱۶ تا ۱۸ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۱۴۰۱)
- «یاد دارم که در ایام طفولیت متعبد بودمی و شب‌خیز و مولع زهد و پرهیز. شبی در خدمت پدر رحمه الله علیه نشسته بودم و همه شب دیده بر هم نیسته و مصحف عزیز بر کنار گرفته و طایفه‌ای گرد ما خفته. پدر را گفتم: از اینان یکی سر بر نمی‌دارد که دوگانه‌ای بگزارد. چنان خواب غفلت برده‌اند که گویی نخفته‌اند که مرده‌اند. گفت: جان پدر! تو نیز اگر بختی به از آن که در پوستین خلق افتی.»
- حذف افعال به قرینه مشهود می‌باشد و واژگان عربی، زیاد است.
  - پیام نهایی حکایت، نکوهش مردم‌آزاری می‌باشد.
  - سعدی، از آرایه‌های تشبیه و کنایه استفاده کرده است.
  - «را» در معنای «به» به‌کار رفته است.
۳۵. ۵. آرایه ادبی مقابل کدام عبارت با آن همخوانی ندارد؟ (صفحه ۱۸ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۹۹)
- رفیقی داشتم که سال‌ها با هم سفر کرده بودیم و نمک خورده و بیکران حقوق صحبت ثابت شده. (کنایه)
  - یاد دارم که در ایام جوانی گذر داشتم به کویی و نظر با رویی، در تموزی (مجاز از تابستان) که سمومش (باد خیلی گرم) مغز استخوان بجوشانیدی. (اغراق)
  - بخشایش الهی گم‌شده‌ای را چراغ توفیق فرا راه داشت تا به حلقه اهل تحقیق درآمد. (تشبیه)
  - هیچ از این سخنان رنگین متکلمان در من اثر نمی‌کند به حکم آن که نمی‌بینم مر ایشان را فعلی موافق گفتار. (تلمیح)
۳۶. ۶. کدام ویژگی در عبارت زیر دیده نمی‌شود؟ (صفحه‌های ۱۷ و ۱۸ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۹۹)
- «شبی یاد دارم که یاری عزیز از در درآمد چنان بیخود از جای برجستم که چراغم به آستین کشته شد. بنشست و عتاب آغاز کرد که مرا در حال بدیدی چراغ بکشتی به چه معنی؟ گفت گمان بردم که آفتاب برآمد.»
- کاربرد سه فعل پیشوندی
  - استفاده از تشبیه و واج‌آرایی
  - استفاده از جملات کوتاه
  - استفاده فراوان از واژگان عربی
۳۷. ۷. پیام مقابل کدام گزینه درست است؟ (صفحه ۱۸ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۹۹)
- دروغ گفتن به ضربت لازم ماند که اگر نیز جراحی درست شود، نشان بماند. (ماندگاری اثر جراحی)
  - هر که در پیش سخن خردمندان افتد تا مایه فضلش بدانند مایه جهلش بشناسند. (وجوب خاموشی و به‌جا سخن گفتن نزد دانایان)
  - به گرسنگی مردن به که حاجت پیش کسی بردن. (ترغیب به گرسنگی کشیدن)
  - برادر که در بند خویش است، نه برادر نه خویش است. (لزوم کمک به زندانیان)

۳۸. ۸. در کدام گزینه نوع «را» حرف اضافه نیست؟

(صفحه ۱۷ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۹۹)

- ۱) ابراهیم گفت: ای کوه من تو را نمی‌گویم که برو؛ ولیکن بر تو مثل می‌زنم.
- ۲) ما قصدی عظیم کرده‌ایم و سرگشته کاری شده و چنین کاری که خود را کشتن در پیش داریم.
- ۳) رابعه را پرسیدند: کی بنده از پروردگار بزرگ راضی شود؟ گفت: آن گاه که شادیش از مصیبت چون شادیش بر نعمت بود.
- ۴) وزیر دیگر که ضداً بود گفت: اینای جنس ما را نشاید در حضرت پادشاهان جز به راستی سخن گفتن.

۳۹. ۹. با توجه به عبارت زیر، کدام گزینه در تحلیل زبانی متن زیر جای نمی‌گیرد؟

«این بوسهل، مردی ادیب و محتشم بود اما شرارت و زعارتی در طبع وی مؤگد شد. همیشه چشم نهاده بودی تا پادشاهی بزرگ و جبار، بر چاکری خشم‌گرفتی و فروگرفتی تا از کرانه بجستی و تضریب کردی و آلمی بزرگ بدین چاکر رسانیدی.»

- ۱) استفاده از جملات کوتاه
- ۲) کاربرد دستور تاریخی
- ۳) استفاده از کنایه در ترکیباتی مثل «چشم نهادن»
- ۴) استفاده بسیار از واژگان عربی

۴۰. ۱۰. در کدام گزینه نوع «را» با سایر گزینه‌ها متفاوت است؟

(صفحه ۱۷ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۹۹)

- ۱) منت خدای را عزوجل که طاعتش موجب قربت است.
- ۲) خواجه بزرگ به حدود تخارستان در رسید؛ به حکم فرمان عالی وی را به خراسان رسانیدند.
- ۳) وزیر دانست که امیر مسعود مصلحت را سخنی چند بگفت و لکن روی گفتار نبود.
- ۴) ما را صواب جز این نیست که به دهستان روییم تا کار خوارزم به سامان شود.

پیمانه

۴۱. ۱. با توجه به تحلیل شعر زیر همه نکات زبانی و ادبی به‌جز ... درست است.

(صفحه‌های ۱۷ و ۱۸ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۹۹)

«و تا توانی درم وام مده که آزار بازخواستن بتر از آزار دادن؛ و درم وام داده را به خواسته مشمر؛ و از وام کردن حذر کن؛ و چون وام می‌کنی زود گزارنده باش؛ و وام کردن ذلی (خواری) عظیم دان؛ و اگر خواهی که بی رنج و غم باشی با پنج گروه مردم خرید و فروخت مکن با مردم کم چیز و ...»

- ۱) «خواستنه» به معنای «مال» / وجود وابسته پیشین
- ۲) وجود آرایه کنایه / وجود آرایه تضاد
- ۳) کاربرد کهن واژگان / حذف حرف «را»
- ۴) تکرار واژه / حذف فعل

۴۲. ۲. کدام گزاره درباره متن زیر، درست نیست؟

(صفحه‌های ۱۶ تا ۱۸ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۱۴۰۲)

«وقت چاشتگاه اندر آمد و ارمیا اندر سایه آن درخت نشست؛ خر به درخت بازیسته و آن چه از آن انجیر و انگور زیادت آمده بود، پیش او بسله اندر نهاده و از آن آب انگور که به رکوه اندر فشرده بود بعضی مانده. او بدان اندیشه اندر خواب شدی و خدای جل جلاله، جان از او جدا کرد و تا صد سال مرده بماند.»

- ۱) متن قدیمی است و کلمات کهن که امروزه در زبان وجود ندارند، در آن به چشم می‌خورد.
- ۲) برخی حروف اضافه و افعال استفاده شده در متن، در زبان امروزی کاربردی ندارند.
- ۳) جملات طولانی هستند و حذف فعل در حکایت بسیار اندک است.
- ۴) کلمات عربی اندک است و نویسنده اصراری در به‌کاربردن کلمات عربی ندارد.

۴۳. ۳. با توجه به شعر زیر، کدام ویژگی نادرست بیان شده است؟

(صفحه‌های ۱۷ و ۱۸ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۱۴۰۰)

«تهنگی بجه خود را چه خوش گفت؛ / به دین ما حرام آمد کرانه

به موج آویز و از ساحل بپرهیز / همه دریاست ما را آشیانه»

- ۱) «چه» در مصراع نخست صفت تعجیبی است.
- ۲) تلاش و کوشش در جهت حل مشکلات دیگران، مفهوم کلی ابیات است.
- ۳) مصراع دوم بیت دوم به شیوه بلاغی آمده است.
- ۴) در میان ابیات، آرایه مراعات نظیر وجود دارد.

۴۴. ۴. کدام گزینه در «قلمرو زبانی» شعر بررسی نمی‌شود؟

(صفحه‌های ۱۴ و ۱۵ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۱۴۰۰)

- ۱) ترکیب‌سازی و کاربرد تاریخی دستور
- ۲) بررسی واژه‌ها از نظر فارسی یا غیر فارسی بودن
- ۳) کوتاهی و بلندی جمله‌ها و ساختمان واژه‌ها
- ۴) بررسی متن از دید آرایه‌هایی همچون تضاد و ایهام

(صفحة ۱۵ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۱۴۰۰)

۴۵. ۵. در تحلیل شعر زیر، همه نکات ادبی به جز ... درست است.

«آهو همی‌گرازد گردن همی‌فرازد / گه سوی کوه تازد گه سوی راغ و صحرا
قمری به یاسمن بر ساری به نسترن بر / نارو به نارون بر برداشتند غوغا
گلزار با تأسف خندید بی‌تکلف / چون پیش تخت یوسف رخساره زلیخا
سرخ و سیه شقایق هم ضد و هم موافق / چون مؤمن و منافق پنهان و آشکارا»

(۱) آرایه تضاد در ابیات وجود دارد.

(۲) جناس در بیت اول وجود دارد.

(۳) در بیت سوم آرایه جان‌بخشی و تشبیه به‌کار رفته است.

(۴) تلمیح در یکی از ابیات وجود دارد.

(صفحة ۱۶ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۱۴۰۰)

۴۶. ۶. نوع ادبی کدام بیت، حماسی نیست؟

(۱) چنان شد ز گرد سپاه آفتاب / که آتش برآمد ز دریای آب

(۲) کزین کینه تا زنده ماند یکی / نیاسود خواهد سپاه اندکی

(۳) سپاه آفرین خواند بر پهلوان / بر آن نامبردار پور جوان

(۴) سروها گرد سرخ‌گل گویی / گرد سلطان بیتاده‌اند سپاه

(صفحة ۱۵ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۱۴۰۰)

۴۷. ۷. کدام گزینه پیام اصلی شعر زیر است؟

«تو نشنیدی که پرسیدند از ماه / که تو چه دوست‌تر داری درین راه

چنین گفت او که آن خواهم که خورشید / بگیرد تا بود در پرده جاوید

همیشه روی خواهم زیر میغش (ابر) / که هم از چشم خود دارم دریغش»

(۱) اصالت (۲) حسادت (۳) ارادت (۴) رفاقت

(صفحة ۱۴ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۱۴۰۰)

۴۸. ۸. نکات زبانی ذکر شده در همه گزینه‌ها، به جز ... درباره ابیات زیر درست است.

«همیشه شاد و ندانستمی که غم چه بود؟ / دلم نشاط و طرب را فراخ میدان بود

بسا دلا، که به‌سان حریر کرده به شعر / از آن سپس که به‌کردار سنگ و سندان بود

همیشه چشمم زی زلفکان چابک بود / همیشه گوشم زی مردم سخندان بود

عیال نه، زن و فرزند نه، معونت (رنج) نه / از این همه تنم آسوده بود و آسان بود»

(۱) کاربرد دستور تاریخی / جابه‌جایی صفت و موصوف (۲) وجود واژه کهن / جدانویسی نشانه منفی‌ساز فعل «ن»

(۳) وجود ترکیب‌سازی فراوان / وجود سه جمله در بیت نخست (۴) کمی واژگان غیر فارسی / استفاده از جملات کوتاه

(صفحه‌های ۱۴ و ۱۵ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۱۴۰۰)

۴۹. ۹. با توجه به ابیات زیر، کدام گزینه نادرست است؟

«سمن‌بویان غبار غم چو بنشینند بنشانند / پری‌رویان قرار از دل چو بستیزند بستانند

به فتراک جفا، دل‌ها چو بریندند بریندند / ز زلف عنبرین جان‌ها چو بگشایند بفشانند

به عمری یک نفس با ما چو بنشینند برخیزند / نهال شوق در خاطر چو برخیزند بنشانند

سرشک گوشه‌گیران را چو دریابند ذر یابند / رخ مهر از سحرخیزان نگردانند اگر دانند»

(۱) زبان شعر، ساده و جمله‌ها کوتاه و واژگان غیر فارسی در آن کم است.

(۲) در ابیات سوم و چهارم؛ آرایه «تضاد» دیده می‌شود.

(۳) در بیت اول، آرایه تشبیه وجود دارد اما واژه‌های «چو» ادات تشبیه نیستند.

(۴) قالب شعر، غزل است.

(صفحة ۱۸ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۱۴۰۰)

۵۰. ۱۰. با توجه به حکایت زیر، کدام گزینه نمی‌تواند مفهوم حکایت زیر را انتقال دهد؟

«شتری در صحرا چرا می‌کرد. به خار بُنی (بوته خاری) رسید؛ گردن آزد دراز کرد تا از آن بهره‌ای گیرد، دید که در میان آن، افعی‌ای حلقه کرده. باز پس گشت و از آرزوی او بگذشت. خار بن پنداشت که احتراز (دوری کردن) وی از زخم سنان (سرنیزه، اینجا به معنی «خار») اوست و اجتناب او از تیزی دندان او. شتر آن را دریافت و گفت: بیم من از میهمان پوشیده است نه از میزبان آشکار و ترس من از زهر دندان مار است نه از زخم پیکان خار.»

(۱) خار بُن فکر می‌کرد ترس شتر از خارهای اوست.

(۲) ترس شتر از مار بود نه از خار.

(۳) خارین مار را ترسناک‌تر از خار می‌دانست.

(۴) حلقه شدن مار به دور خارین دلیلی بود برای نخوردن خار از سوی شتر.

پاسخ نامه

شناسایی و استخراج نکات زبانی، ادبی و فکری شعر

۱. الف) درست

ب) درست

ج) نادرست - این مورد مربوط به قلمرو ادبی است.

د) درست

۱۱. گزینه ۱

«را» در این متن، از نوع «مفعولی» می‌باشد و معنای «برای» نمی‌دهد. تشریح سایر گزینه‌ها:

گزینه «۲»: فعل «همی‌طلب»، شیوه تاریخی و کهن فعل «بطلب» است. گزینه «۳»: متن، دارای پند و اندرز است؛ بنابراین، در زمره ادبیات تعلیمی قرار می‌گیرد.

گزینه «۴»: جملات، کوتاه هستند و تعداد افعال به کار رفته در متن، زیاد می‌باشد و هم‌چنین، متن روان و قابل فهم است.

۱۲. گزینه ۴

در این بیت، «سر بی‌خرد» به «تن بی‌روان» تشبیه شده است؛ اما کاربرد دستور تاریخی، مشاهده نمی‌شود.

تشریح سایر گزینه‌ها:

گزینه «۱»: دستور تاریخی: کاربرد متمم با دو حرف اضافه: بر زمین بر / تشبیه: «به کردار شیر»: همانند شیر

گزینه «۲»: دستور تاریخی: کاربرد فعل «همی‌خواست» / تشبیه: واژه «آبگون» دارای تشبیه است. توجه داشته باشید که پسوند «گون» در اکثر موارد، پدیدآورنده آرایه تشبیه است.

گزینه «۳»: دستور تاریخی: کاربرد فعل «همی‌ریخت» / تشبیه: به کردار مادر: مانند مادر

۱۳. گزینه ۴

نکته مهم درسی:

در قالب مثنوی، دو مصراع یک بیت، هم‌قافیه‌اند و هر بیت، قافیه مستقلی دارد. فقط بیت «الف» است که دو مصراع آن، هم‌قافیه‌اند و قالب آن، مثنوی است. قالب سایر ابیات، مثنوی نیست.

۱۴. گزینه ۳

در این بیت، نصیحت و پند و اندرز مشاهده می‌شود؛ بنابراین، نوع ادبی آن، «تعلیمی» می‌باشد.

تشریح سایر گزینه‌ها:

گزینه «۱»: حماسی

گزینه «۲»: غنایی (ابیاتی که موضوع آن‌ها، عواطف و احساسات درونی است، در زمره ادبیات غنایی قرار می‌گیرند.)

گزینه «۴»: غنایی

۱۵. گزینه ۴

موارد «ب» و «د» نادرست‌اند:

ب) زبان شعر ساده و جملات به کار رفته در بیت، کوتاه است.

د) در این بیت، کنایه به کار نرفته است و «زبانش را برید آن مرد»، در معنای حقیقی به کار رفته است که مرد صیاد، واقعاً زبان روپا را برید.

۱۶. گزینه ۲

واژه قدیمی و کهنی در شعر مشاهده نمی‌شود و همه واژگان آن آشنا و متداول‌اند. تشریح سایر گزینه‌ها:

گزینه «۱»: «توروزم، جان‌افروزم، می‌آموزم و می‌سوزم»، قافیه‌های این رباعی‌اند که در هر چهار مصراع آمده‌اند. هم‌چنین ردیف مشاهده نمی‌شود.

گزینه «۳»: عبارت ذکرشده درست است و شاعر از غم و هجران می‌نالند.

گزینه «۴»: در بیت دوم، «گریه کردن» هم به شاعر و هم به شمع نسبت داده شده است که در مورد شمع، آرایه تشخیص پدید آمده است. هم-چنین، آرایه تضاد در ابیات مشهود نیست.

۲.

هر چیزی که ذهن ما را به پویایی درآورد، متن است؛ صدایی که می‌شنویم، بویی که حس می‌کنیم و ... هر کدام متن به‌شمار می‌آیند. بنابراین متن‌ها شنیداری، بویایی و دیداری هستند. کتاب‌ها معمولاً متن‌های دیداری به‌شمار می‌آیند؛ اگر خواننده شوند به آن‌ها متن‌های شنیداری یا خوانداری می‌گوییم.

۳.

الف) خوانش شعر

ب) هر چیزی که ذهن ما را به پویایی در بیاورد.

۴.

۱) کاربرد تاریخی دستور: مرده کرد

۲) جمله‌ها، کوتاه هستند.

۵.

۱) در رده ادبیات تعلیمی است. ۲) مفهوم کلی آن شریف بودن انسان در میان خلائق است.

۶.

فکری: شاعر، با بیانی شاعرانه، دوران پیری و غم و اندوه خود را توصیف کرده است.

ادبی: استفاده از آرایه تشبیه (سر به درخت) / «سر» مجاز از «مو» / درخت: مجاز از وجود / تناسب: درخت و میوه و شکوفه و بر

۷.

الف) جمله‌ها کوتاه و واژگان، ساده هستند.

ب) ۱) تلمیح به داستان خسرو و شیرین ۲) «شیرین» جناس تام دارد: ۱- شخصیت داستانی ۲- عزیز و دوست داشتنی ۳) بیت در قالب مثنوی است.

۸.

الف) ویژگی ادبی: قالب شعر غزل / تکرار واژه سلام / تشخیص (استعاره مکنیه): نفس صبح، سلام سپردن به صبح و صبحدم، پیغام‌رسان بودن باد / دل مجاز از وجود / دل و جان تناسب (مراعات‌نظیر) / تشبیه: چو خاک / جگر تشنه کنایه از شدت عشق / واج‌آرایی در حرف «س» در بیت اول و واج‌آرایی «د» در بیت ۳

ب) بیان فراق و جدایی، غم و اندوه از دوری یار در انتظار پیام از معشوق، شکایت از دوری یار، بالا بودن مقام معشوق، مضمون‌پردازی عاشقانه. (یا مفاهیم مشابه)

۹.

الف) کهنه و مهجور بودن لغات (خیره - سرشک) / کم بودن لغات عربی، کاربرد همی به جای می / کاربرد حرف اضافه اندر / کوتاهی جملات / سادگی و روانی / کاربرد واژگان فارسی

ب) تکرار - تضاد

ج) نكوهش غم‌گرای، دعوت به شادی و دوری از اندوه، ناپایداری دنیا، ادبیات تعلیمی و موارد مشابه

۱۰.

الف) ۲ (کاربرد دو حرف اضافه برای یک متمم) ضمناً با توجه به فعل «شو» گزینه یک نیز صحیح است.

ب) ۳

ج) ۱

۱۷.

گزینه ۴

تمثیل آن است که گوینده برای بیان مقصود خود، مثالی حکیمانه به کار می‌برد که ادعای او را اثبات کند. تمثیل باعث می‌شود تأثیر سخن بیشتر شود. در همهٔ گزینه‌ها به‌جز گزینهٔ «۴»، این مورد دیده می‌شود.

۱۸.

گزینه ۳

حکایت دربارهٔ پرهیز از وابستگی به دیگران (در این‌جا دربار) و خوداتکایی و تلاش و کوشش است. هم‌چنین «کمر بستن» کنایه از تلاش کردن در انجام کاری می‌باشد. در حکایت، آرایهٔ تشبیه مشهود نیست.

۱۹.

گزینه ۳

بیت گزینهٔ «۳»، ارزش دانش را زمانی به رسمیت می‌شناسد که با عمل همراه شود؛ بنابراین، علمی را که بدون عمل باشد، نکوهش می‌کند. در بیت از عملی که بدون دانش و تفکر صورت بگیرد، صحبتی به‌میان نیامده است.

۲۰.

گزینه ۱

بیت صورت سؤال و این گزینه، هر دو به تواضع و فروتنی اشاره می‌کنند؛ همان‌طور که قطرهٔ باران برای تبدیل شدن به مروارید (بنا به عقیدهٔ قدما مروارید از قطرهٔ باران تشکیل شده است) باید از ابر تا زمین پایین بیاید (لزوم تواضع)، انسان نیز می‌تواند با فروتنی و تواضع (غبار صحرا شدن) به مقام‌های بلند برسد (تاج رفعت).

تشریح گزینه‌های دیگر:
گزینهٔ «۲»: جوانمردی و رحم به دیگران
گزینهٔ «۳»: تحمل و شکیبایی در عشق
گزینهٔ «۴»: فرد بی‌تجربه و نازآمده، از رنج روزگار آسوده است و رنجی نمی‌کشد. یختگی و فهمیدگی است که باعث رنج و اندوه و زحمت فرد می‌شود.

۲۱.

گزینه ۱

«را» در بیت اول نشانهٔ مفعول است و در بیت دوم به معنی «برای» و حرف اضافه است.

۲۲.

گزینه ۴

نوع ادبی بیت گزینهٔ «۴»: غنایی و نوع ادبی سایر ابیات، تعلیمی است.

۲۳.

گزینه ۱

در ویژگی‌های زبانی شعر عطار در درس اول کتاب درسی به موارد زیر اشاره شده است که در اشعار گزینه‌ها هم دیده می‌شوند:
- ترکیب‌سازی: مانند «روبه‌بازی» و «حیله‌سازی»
- وجود واژگان کهن
- کاربرد شبکهٔ معنایی
- کاربرد تاریخی دستور و...

در همین درس ذیل ویژگی‌های زبانی متن کللیه و دمنه نیز موارد زیر دیده می‌شوند که مشابه این کاربردها در ابیات گزینه‌ها وجود دارد:

- جمع کلمهٔ «موش» با نشانهٔ «ان»
- جدانویسی نشانهٔ منفی‌ساز فعل
- کاربرد «را» به معنی «برای» و...

در بیت گزینهٔ «۱» کلمه‌های «روبه‌» و «خرگوش» در مصراع اول با نشانهٔ جمع «ان» آمده‌اند. در مصراع دوم نیز «روبه‌بازی» دیده می‌شود که مثالی برای ترکیب‌سازی است. پس در این بیت از میان نشانه‌های زبانی مذکور دو ویژگی زبانی برجسته دیده می‌شوند.
نشانه‌های زبانی در ابیات سایر گزینه‌ها عبارتند از:

گزینهٔ «۲»: «حیله‌ساز» در مصراع اول مثالی از ترکیب‌سازی است.
گزینهٔ «۳»: «روبه‌بازی» در مصراع دوم این بیت هم مثالی از ترکیب‌سازی است.

گزینهٔ «۴»: کاربرد شکل تاریخی فعل‌ها مانند «تینگارد» توجه: طراحان کنکور به این نکته دقت نکرده‌اند که «کوتاه‌بودن جملات» و «ساختمان سادهٔ واژگان» هم ذیل ویژگی‌های زبانی شعر عطار و متن کللیه و دمنه در کتاب درسی ذکر شده‌اند و اگر این دو ویژگی را هم «برجسته» محسوب کنیم، هیچ‌کدام از گزینه‌ها جواب سؤال نخواهند بود! طرح چنین سؤالاتی مباحث سبک‌شناسی را به سطح حفظی تقلیل می‌دهد و هیچ ربطی به توانایی واقعی دانش‌آموز در تشخیص ویژگی‌های سبکی شعر و نثر ندارد.

۲۴.

گزینه ۲

عبارت صورت سؤال و ابیات گزینهٔ «۲»، بر اهمیت تربیت در دوران کودکی تأکید دارند.

تشریح معنای سایر گزینه‌ها:
گزینهٔ «۱»: گاهی کارهای کودکان راه گشا است و کار بزرگان بی‌نتیجه
گزینهٔ «۳»: بی‌احترامی کردن فرومایگان به فضلا، چیزی به فرومایگان اضافه نمی‌کند و از فضلا هم چیزی نمی‌کاهد.
گزینهٔ «۴»: چشم‌پوشی از یک دروغ ممکن است اما اگر شخص به دروغ‌گویی مشهور شد، همه سخن‌های او را دروغ می‌پندارند.

۲۵.

گزینه ۴

ابیات صورت سؤال و بیت گزینهٔ «۴» هر دو به آینده‌نگری اشاره دارند و می‌گویند که هر کسی یاور روزگار مصیبت و ناتوانی می‌خواهد، باید در هنگام سلامتی و توانایی به دیگران کمک کند.

۲۶.

گزینه ۴

در بیت گزینهٔ «۴»، تأکید بر این است که نمی‌توان سکوت کرد. تشریح گزینه‌های دیگر:

گزینهٔ «۱»: تشبیه لب به لعل و شکر / تضاد: شکر و شرنگ
گزینهٔ «۲»: اجل به معنای مرگ است و سنگ بر سبوزدن کنایه از کشتن
گزینهٔ «۳»: بخریده‌ام: آمدن «ب» بر سر فعل ماضی از کاربردهای تاریخی است.

۲۷.

گزینه ۴

«را» در گزینهٔ «۴» مفعول است و در دیگر موارد حرف اضافه

۲۸.

گزینه ۳

در عبارت این گزینه، تشبیه وجود ندارد. تشریح گزینه‌های دیگر:

گزینهٔ «۱»: دست از جان شستن کنایه از راضی شدن برای مرگ است.
گزینهٔ «۲»: «آهنگ» دو معنا دارد. موسیقی و قصد که در این‌جا منظور نویسنده قصد است.

گزینهٔ «۴»: جهل و سهل، جناس دارند.

۲۹.

گزینه ۴

بیت‌های «ب» هر دو غنایی است. بیت «الف» حماسی و «ت» تعلیمی است.

۳۰.

گزینه ۱

بیت صورت سؤال در پی بیان این نکته است که فروتنی موجب ارزشمندی انسان می‌شود و با تمثیل قطرهٔ آبی که در صدف به مروارید بدل می‌شود این مفهوم را بیان کرده است. در بیت گزینهٔ ۱ هم شاعر اعتبار سربلندی را در فروتن بودن می‌داند و در مصراع دوم بیت هم با مثال چشمه و فواره این مفهوم را توضیح می‌دهد.

تشریح گزینه‌های دیگر:

گزینهٔ «۲»: شاعر با مثال شکستن و چندتکه‌شدن آینه «خودشکنی» را نفی می‌کند. (مفهوم مقابل بیت صورت سؤال)

گزینهٔ «۳»: شاعر با مثال سرنگون شدن فواره در پی بیان نفی برخاستن و عزم چیزی کردن است.

گزینهٔ «۴»: «به خاک افتادن» در مصراع دوم بیت کنایه از «کشته‌شدن» است، نه فروتنی. شاعر می‌گوید در عشق باید کشته شد تا به کمال رسید.

شناسایی و استخراج نکات زبانی. ادبی و فکری نثر

۳۱.

گزینه ۴

«را» نشانهٔ مفعول است نه به معنی «برای».

تشریح گزینه‌های دیگر:

گزینهٔ «۱»: کاربرد واژگان عربی صحت، وجه، حسب، معالجه
گزینهٔ «۲»: به صواب آن لایق‌تر است.

گزینهٔ «۳»: «توانستی دید» امروزه بصورت می‌توانست ببیند، استفاده می‌شود.

۳۲.

گزینه ۱

کلمات عربی در متن بسیار است: سخاوت، شجاعت و حاجت و تکرار آن‌ها. ما بین «است» و «نیست» تضاد وجود دارد و «شجاعت و سخاوت» جزء شبکهٔ معنایی تناسب هستند.

متن از لحاظ فکری، سخاوت را بر شجاعت برتری می‌دهد. سخاوت و شجاعت به جهت تأکید مطلب و آهنگین بودن، تکرار شده‌اند.

۳۳.

گزینه ۴

در این متن، تشبیهی به کار نرفته است. تشریح گزینه‌های دیگر:

گزینهٔ «۱»: سعدی، در قالب یک مثال، پیام اتکا به خود را بیان کرده است.
گزینهٔ «۲»: کلمات سجع: «کردی» و «خوردی»
گزینهٔ «۳»: «نان» مجاز از رزق و روزی

۳۴.

گزینه ۲

پیام نهایی این حکایت، نکوهش عیب‌جویی از دیگران است. تشریح گزینه‌های دیگر:

گزینهٔ «۱»: حذف فعل به قرینهٔ لفظی: «یاد دارم که در ایام طفولیت متعبد بودمی و شب‌خیز و مولع زهد و پرهیز بودمی.ا.» / واژگان عربی: ایام، طفولیت، متعبد، مولع، رحمه الله علیه، مصحف و...

گزینهٔ «۳»: «خواب غفلت»: اضافهٔ تشبیهی / «سر بر داشتن» کنایه از بیدار شدن

گزینهٔ «۴»: «پدر را گفتم»: به پدر گفتم

۳۵.

گزینه ۴

در عبارت گزینه «۴» تلمیح وجود ندارد.

تشریح گزینه‌های دیگر:

گزینه «۱»: نمک خوردن کنایه از حق دوستی بر گردن یکدیگر داشتن

گزینه «۲»: اغراق در گرمای تابستان

گزینه «۳»: چراغ توفیق: تشبیه

۳۶.

گزینه ۴

تشریح گزینه‌های دیگر:

گزینه «۱»: افعال پیشوندی: درآمد، برجستم، برآمد

گزینه «۲»: تشبیه یار به آفتاب/ واج آرایی «ر» در سطر اول

گزینه «۳»: کوتاهی جملات: شبی یاد دارم / یاری عزیز از در درآمد /

گفت / گمان برم / ...

۳۷.

گزینه ۲

تشریح گزینه‌های دیگر:

گزینه «۱»: پیام: تأثیر پایدار دروغ

گزینه «۲»: پیام: ترغیب به قناعت

گزینه «۳»: پیام: لزوم کمک به دیگران به‌ویژه نزدیکان و خویشان

۳۸.

گزینه ۲

در همه گزینه‌ها، «را» به معنای حرف اضافه است؛ فقط در گزینه «۲»

اضافه گسسته است. (فک اضافه)

خود را کشتن در پیش داریم: کشتن خود در پیش داریم.

تشریح گزینه‌های دیگر:

گزینه «۱»: من تو را نمی‌گویم: من به تو نمی‌گویم.

گزینه «۲»: رابعه را پرسیدند: از رابعه پرسیدند.

گزینه «۳»: اینای جنس ما را نشاید: برای اینای جنس ما شایسته نیست.

۳۹.

گزینه ۳

گزینه «۳» در تحلیل ادبی متن قرار می‌گیرد. «چشم نهادن» کنایه از

«منتظر بودن»

تشریح گزینه‌های دیگر:

گزینه «۱»: خشم گرفتگی و فرو گرفتگی / بجستی و تضریب کردی

گزینه «۲»: «نهاده بودی» به جای «می‌نهاد» / «خشم گرفتگی» و

«فروگرفتگی»: به جای «خشم می‌گرفت» و «فرو می‌گرفت» و ...

گزینه «۳»: محتشم / تضریب / آلم و ...

۴۰.

گزینه ۲

در گزینه «۲»، «را» نشانه مفعول است.

در سایر گزینه‌ها «را» در معنی «برای» است.

تشریح گزینه‌های دیگر:

گزینه «۱»: منت خدای را ... ← منت (سپاس) برای خدا ...

گزینه «۲»: مصلحت را سخنی چند بگفت ← برای مصلحت سخنی چند بگفت.

گزینه «۳»: ما را صواب جز این نیست ← برای ما صواب جز این نیست.

۴۱.

گزینه ۲

تضاد: خرید و فروخت

تشریح گزینه‌های دیگر:

گزینه «۱»: وجود وابسته پیشین: «پنج» در «پنج گروه»

گزینه «۲»: کاربرد کهن واژگان: بتر(کهن) ← بدتر(امروزی) / حذف

حرف «را»: وام کردن [را] ذئی عظیم دان

گزینه «۳»: واژه «وام» چند بار تکرار شده است / آزار بازخواستن بتر از

آزار دادن [است].

۴۲.

گزینه ۳

در این متن، جملات کوتاه هستند و حذف فعل به قرینه لفظی، نمود

زیادی دارد.

۴۳.

گزینه ۲

دعوت به سخت‌کوشی و تلاش برای مبارزه با دشواری‌ها؛ مفهوم کلی

ابیات است.

تشریح گزینه‌های دیگر:

گزینه «۱»: علاوه بر جابه‌جایی اجزاء، وجود «رای» فک اضافه باعث شیوه

بلاغی شده است: ما را آشیانه = آشیانه ما

گزینه «۲»: نهنگ، کرانه، موج، ساحل، دریا: مراعات نظیر

۴۴.

گزینه ۴

بررسی متن از دید آرایه‌های ادبی به قلمرو ادبی مربوط می‌شود.

۴۵.

گزینه ۲

در بیت اول هیچ جناسی دیده نمی‌شود. «گراند» با «فرازد» جناس

نمی‌سازد؛ زیرا اختلاف در بیش از یک واج است.

تشریح گزینه‌های دیگر:

گزینه «۱»: تضاد: ضد و موافق؛ مؤمن و منافق؛ پنهان و آشکارا

گزینه «۲»: جان‌بخشی: گلزار با تأسف خندید بی تکلف / تشبیه: چون پیش...

گزینه «۳»: بیت سوم به داستان حضرت یوسف تلمیح دارد.

۴۶.

گزینه ۴

نوع ادبی بیت این گزینه، غنایی و نوع ادبی سایر ابیات، حماسی است.

۴۷.

گزینه ۲

در این حکایت ماه نسبت به خورشید حسادت می‌ورزد و نمی‌خواهد نه

خود و نه دیگران چهره او (خورشید) را ببینند.

۴۸.

گزینه ۳

ترکیب‌سازی در شعر دیده نمی‌شود. در بیت نخست، چهار جمله وجود دارد:

۱- همیشه شاد [بودم] / ۲- ندانستمی / ۳- که غم چه بود / ۴- دلم

نشاط و طرب را فراخ میدان بود

تشریح گزینه‌های دیگر:

گزینه «۱»: کاربرد دستور تاریخی: ندانستمی / جابه‌جایی صفت و

موصوف: فراخ میدان (میدان فراخ)

گزینه «۲»: وجود واژه کهن: زی / جدانویسی نشانه منفی‌ساز فعل «ت»:

عیال نه، زن و فرزند نه، مئونت نه

۴۹.

گزینه ۲

فقط در بیت سوم «بنشینند و برخیزند» تضاد وجود دارد. در بیت چهارم،

آرایه تضاد دیده نمی‌شود.

تشریح گزینه‌های دیگر:

گزینه «۱»: تشبیه‌ها: سمن‌بویان، پری‌رویان، غبار غم

گزینه «۲»: با توجه به نظم قافیه‌ها و موضوع شعر، قالب غزل است.

۵۰.

گزینه ۳

شتر، خار را نخورد به این دلیل که ماری به دور آن پیچیده بود و او از آن می‌ترسید

پاسخ پرسش‌های تشریحی

سازدها و عوامل تأثیرگذار در شعر فارسی

۵۱. عاطفه

۵۲. الف) وزن و آهنگ

ب) خوانش متن

ج) لحن

۵۳. الف) حماسی

ب) شادی و نشاط

ج) رسمی و اندرزگونه

د) اندوه‌بار